

SEPARAȚIA PUTERILOR - SPIRITUL EXERCITĂRII SUVERANITĂȚII NAȚIONALE PRIN REPREZENTARE

Alexandru ARSENI

Universitatea de Stat din Moldova

Edificarea și consolidarea statului de drept democratic în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate constituțional este posibilă prin asigurarea exercitării suveranității naționale prin reprezentare, doar prin sfântă aplicare a principiului separației puterilor în stat; mecanism în calea degenerării spre despotism.

În articolul se expune esența etimologiei precum și conceptul normativ al sintagmei „suveranitatea națională”, precum și proprietățile inerente ei. Totodată vom argumenta legătura dialectică dintre „suveranitatea națională” și principiul „separației puterilor” garanție a exercitării suveranității naționale prin reprezentare.

Cuvinte-cheie: *suveranitate, suveranitate națională, inalienabil, imprescriptibil, indivizibil, separația puterilor, reglementari constituționale.*

SEPARATION OF POWERS - THE SPIRIT OF EXERCISING NATIONAL SOVEREIGNTY THROUGH REPRESENTATION

The construction and strengthening of a democratic state governed by the rule of law, in which human dignity, human rights and freedoms, the free development of the human personality, justice and political pluralism represent the highest values and are constitutionally guaranteed, perhaps by ensuring the exercise of national sovereignty through representation, only through the application of the principle of separation of powers in the state, which represents the mechanism of degeneration towards despotism.

In this article we would outline the essence of the etymology, as well as the normative concept of the „national sovereignty”, as well as its inherent properties. At the same time, we would argue about the dialectical connection between „national sovereignty” and the principle of „separation of powers”, which guarantees the exercise of national sovereignty through representation.

Keywords: *sovereignty, national sovereignty, inalienable, non-transferable, indivisible, separation of powers, constitutional rules.*

Adnotare

Societatea umană reprezintă „un ansamblu unitar, complex și sistemic, de relații între oameni, istoricește determinate, condiție și rezultat al activității acestora de creare a bunurilor materiale și valorilor spirituale necesare traiului lor individual și colectiv” [1, p. 6]. Iar din exigențele existenței și dezvoltării societatea umană se impune prin caracterul său organizat. Problema care se pune este de a ști pe care norme și principii trebuie să fie organizată societatea în respectivul stat pentru a-și îndreptați menirea, adică structura de funcționare a instituțiilor de stat.

În evoluția sa istorică societatea umană a trecut de la o formă de organizare la alta, acceptând în ultima instanță teoria și practica „suveranității naționale”, adică deținătorul puterii fiind poporul, care o exercită în mod direct și prin reprezentare.

Soluția finală, care s-a argumentat științific și și-a găsit materializare practică, a fost aceea că atunci când „suveranitatea națională” este exercitată prin reprezentare ea poate asigura libertatea individului numai dacă este exercitată în baza principiului separației puterilor, a celor trei prerogative ale suveranității: legislativă, executivă și judecătorească.

Practica arată însă că dialectica dintre „suveranitatea națională” și principiul separației puterilor în stat este, pe de o parte, neînțeleasă de către factorii implicați în exercitarea suveranității naționale în baza acestui

principiu, iar, pe de alta parte, tendința de imixtiune în sfera de competențe a unei ramuri de către cealaltă.

În aceste circumstanțe identificăm ca scop al cercetării argumentarea logică și fundamentarea științifică a legăturii organice dintre principiul separației puterilor în stat ca garant al exercitării Suveranității Naționale prin reprezentare, condiție importantă și indispensabilă a statului de drept și democratic.

Indubitabil, sunt trasate următoarele obiective:

- determinarea conceptului și reglementarea normativă a „Suveranității Naționale”;
- proprietățile suveranității naționale și exercitarea ei prin reprezentare;
- determinarea legăturii cauzale dintre principiul separației puterilor în stat și exercitarea suveranității naționale prin reprezentare;
- identificarea reflectării principiului separației puterilor în stat în reglementările normative.

1. Determinarea conceptului și reglementarea normativă a „Suveranității Naționale”

1.1 Geneza conceptului de „Suveranitate Națională”

Etimologic, cuvântul „suveranitate” din latină vulgară „superanaitas” „super” (deasupra) „anaitas» cu sens de ierarhie, iar în limba franceză „siuverainete”, adică situația unui om care, din punct de vedere al ierarhiei, nu are pe nimeni deasupra sa, nu se subordonează nimănui.

Așa fiind înțeleasă noțiunea sfântul Toma d'Aquino (1225-1274), călugăr dominican și profesor de filosofie și teologie, fondatorul dreptului pozitiv pe dreptul natural, iar acesta pe legea eternă – legea eternă divină – l-a declarat pe Papa de la Roma reprezentant al vieții divine și șef al „Republicii lui Hristos”, atribuidu-i titlul de „suveran pontif”.

Mai târziu (anii 1570-1580), adică în sec. XVI, Jean Bodin, atribuie „suveranitatea” regelui, subliniind că „În fiecare stat trebuie să existe o putere suverană: unică și indivizibilă, fiind absolută, nelimitată și exercitată fără consimțământul celor supuși”.

Mai târziu, englezul John Locke, autorul „liberalismului politic”, a pus începutul „transmiterii suveranității” de la monarh la popor și a legitimității puterii nu ca emanație a „Divinității”, ci a „voinței poporului”. Astfel, el menționa că „în baza drepturilor sale suverane, poporul încredințează realizarea puterii în stat adunării legislative, pe care poporul însuși o alege”.

Acest concept denumit „suveranitatea poporului”, a fost mai apoi dezvoltat de către J. -J. Rousseau (1712-1778) în lucrarea sa „Contractul social sau principiile dreptului”. Ideea de bază se rezumă la următorul raționament: „deținătorul suveranității este poporul, iar conducătorii statului nu sunt decât funcționari supuși care pot fi oricând revocați”.

Iluministul, Charles Montesquieu (1689-1755), împărțind conceptul „suveranității poporului” face următorul pas, spre dezvoltarea conceptului. Astfel, dacă în categoria „Popor” Rousseau vede o entitate concretă, apoi Montesquieu, recunoscând că suveranitatea aparține poporului, vede în „Popor” o entitate abstractă denumită „Națiune” distinctă de indivizi, care o compun. Pe această cale ia naștere teoria, iar în prezent cristalizată ca principiul „**Suveranității Naționale**”, ca fiind unică, inalienabilă, imprescriptibilă și indivizibilă.

Așa fiind percepută, „Suveranitatea națională” și-a regăsit confirmarea juridică în practica constituțională franceză, mai întâi în Declarația drepturilor omului și cetățeanului. Prin art. 3 s-a stabilit că „Principiul oricărui suveranități rezidă în mod esențial în Națiune” [2, p. 191].

Respectiv, odată cu adoptarea la 3 septembrie 1791 a primei Constituții a Franței (prima Constituție scrisă, sistematică pe continentul European) în capitolul „A” „Suveranitatea națională și guvernământul reprezentativ” s-a stabilit: „Suveranitatea aparține națiunii care constituie o persoană juridică distinctă de indivizii care o compun”. Iar Constituția Franței din 4 octombrie 1958 prin art. 3, alin. (1) stabilește că „Suveranitatea națională aparține poporului, care o exercită prin reprezentanții săi și prin referendum”.

Conceptul suveranității naționale a triumfat și în Constituțiile României din 1866, 1923 și 1938/ Actuala Constituție a României, prin art. 2 alin. (1) stabilește că „Suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative...” [3]. Chiar dacă acest articol nu stipulează expres că suveranitatea națională poate fi exercitată direct de către popor, acest drept inalienabil și indivizibil al poporului nu poate fi ignorat.

În Republica Moldova conceptul de „suveranitatea națională” dobândește o reglementare normativă în Declarația Suveranității din 23 iulie 1990, în conformitate cu art. 2 „Izvorul și purtătorul suveranității este

poporul” [4]. O formă mai largă cuprinde alin. (1) din Declarația cu privire la puterea de stat, în conformitate cu care: „...întreaga putere în republică aparține poporului. Poporul își realizează puterea de stat în modul nemijlocit și prin organele reprezentative” [5].

Iar Constituția în vigoare, prin art. 2 alin. (1) stabilește clar: „Suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție” [6].

2. Proprietățile suveranității naționale și exercitarea ei prin reprezentare

Constituția franceză din 1791, asigurând reglementare constituțională „suveranității naționale”, a expus, totodată, clar și precis proprietățile ei edificatoare. Astfel, în compartimentul „A” „Suveranitatea națională și guvernământul reprezentativ” a stabilit că „... suveranitatea prezintă un triplu caracter:

- ea este unică, adică nu este partajată și se exercită asupra tuturor persoanelor care locuiesc pe teritoriu;
- ea este indivizibilă, cu alte cuvinte nici o persoană nu poate pretinde să exprime cu titlu personal;
- ea este inalienabilă și imprescriptibilă, chiar dacă este exercitată prin delegare de putere, această delegare este esențială precum și revocabilă” [7, p. 135, 8, p. 308, 9, p. 20-21].

a) Suveranitatea este inalienabilă, ceea ce înseamnă că Națiunea nu poate, printr-un contract social sau pact de supunere, să-și înstrăineze definitiv și irevocabil suveranitatea, în profitul unei sau mai multor persoane. Aceasta deoarece „Voința generală” este organic legată de persoana – Națiune, tot așa cum un individ nu poate să înstrăineze altuia voința sa. Națiunea doar poate să delege exercițiul suveranității prin reprezentare anumitor instituții etatice (Parlamentul, art. 60 alin. (1) din Constituție).

b) Suveranitatea este imprescriptibilă, ceea ce înseamnă că „un uzurpator oricât de îndelungat timp ar exercita suveranitatea nu devine titularul ei prin uzurpațiune”.

c) Suveranitatea este indivizibilă, în sensul că Poporul nu împarte cu nimeni suveranitatea, ea rămâne unică și una prin spiritul său.

Îmbinând aceste proprietăți, suveranitatea națională comportă în spiritul său trei prerogative, trei funcții: legislativă, executivă și judecătorească. Problema care se pune este de a ști cum aceste prerogative se exercită prin delegare, prin reprezentare. Cu certitudine „...depozitarul real al dreptului de putere suverană, proprietarul acestui drept este Națiunea, și toate organele care exercită suveranitatea nu exercită un drept propriu, în numele lor și pentru ei, ci exercită un drept străin, al Națiunii, în numele ei și pentru ea” [10, p. 256]. Astfel „Guvernământul unei țări nu e decât exercitarea puterii suverane” [10, p. 244].

Aceste argumentări logice și științifice fundamentale servesc ca temei legal și legitim al prevederilor art. 68 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, precum art. 69 alin. (,) din Constituția României „În exercițiul mandatului, deputații (respectiv și senatorii) sunt în serviciul poporului”.

3. Legătura causală dintre principiul separației puterilor și exercitarea suveranității naționale prin reprezentare

3.1 Evoluția principiului separației puterilor în stat ca mijloc de organizare și funcționare a statului

Teoria politică, mai apoi doctrina constituțională atribuie teoria principiului separației puterilor în exercitarea suveranității naționale cu această titulatură este atribuită lui Ch. Montesquieu (1689-1755), activist politic francez, jurist, membru al Academiei Regale, discipolul lui John Locke, gânditor politic, specialist în filosofia dreptului, publicist.

Însă spiritul dreptății ne cheamă la istorie, pentru a fi corecți cu strămoșii științei filosofice și ai celei ancorate în buna organizare și funcționare a societății umane, organizare în respectivul stat. Astfel, Aristotel, în lucrarea sa fundamentală „Politica”, cartea a IV-a menționează: „Toate constituțiile au trei părți pentru care bunul legislator trebuie să gândească, în fiecare caz, ce anume este avantajos... Una dintre acestea este deliberarea celor comune, a doua se referă la magistraturi (ea stabilește câte trebuie să fie suverani și peste ce anume și cum trebuie să se realizeze alegerea acestor), iar a treia este funcția judecătorească” [11, p. 251].

Funcția deliberativă este suverană peste război și pace, peste alianțe și peste încetarea lor, peste legi, peste pedeapsa cu moartea, exilul, confiscarea bunurilor și poate cere o dare de seamă [11, p. 253].

Magistraturile, numărul și durata mandatului. „Constituția reprezintă organizarea magistraturilor care se distribuie toate fie după capacitatea participanților, fie după o anumită egalitate comună acestora... cei bogați, fie la cei săraci, fie la ceva comun acestora” [11, p. 215].

Puterea judecătorească are trei criterii: 1) „din cine” - fie din toți, fie din unii; 2) „Cu privire la ce” - câte tipuri de judecători există; 3) „Cum” se judecă - prin sorți sau prin vot.

Odată trecută în istorie, antichitatea a luat cu sine și această organizare „constituțională”.

Abia John Locke, analizând practica revoluțiilor burgheze din Anglia (1640 și 1688) în lupta împotriva despotismului monarhic, a produs o schimbare radicală a gândirii politice. Pornind de la „cutuma constituțională Britanică și cerințele noii clase sociale” de a se garanta nu numai libertatea în sens filosofic (libertatea fiecărui individ ca persoană socială), ci și libertatea politică. Locke susține că libertatea politică ar putea fi diminuată prin separarea unor funcții ale Coroanei și exercitarea lor de către organisme distincte [12 p. 231]. În acest context, J. Locke distinge în stat trei puteri: puterea legislativă, puterea executivă și puterea federală. Între acestea puterea supremă este „puterea legislativă, întrucât adoptă norme general obligatorii. Puterea executivă are un caracter limitat și este încredințată monarhului. Întrucât legile sunt elaborate într-o perioadă scurtă de timp, dar presupun aplicarea lor permanentă, este necesar să existe o forță care să le adopte, și alta care să le pună în executare. Și astfel, puterea legislativă și cea executivă să fie separate” [13, p. 135]. În schimb puterea executivă și federativă trebuie să fie contopite.

În concepția lui Locke, puterea legislativă „fiind numai puterea reunită a tuturor membrilor societății, cedată acelei persoane sau adunării, care este legislatorul, ea nu poate fi nimic mai mult decât puterea pe care o au acele persoane în stare naturală, înainte de a intra în societate, și la care au renunțat, încredințându-le-o comunității” [13, p. 136].

Cât privește puterea judecătorească, apoi John Locke constată că aceasta este inclusă „în puterea legislativă, în considerarea funcțiilor judiciare ale Camerei Lorzilor” [13, p. 144].

Sintetizând concepția lui J. Locke privind separația puterilor, Leon Duguit menționează că „pentru a se asigura acțiunea guvernamentală, o pondere reciprocă trebuia să se instituie între diferite organe. Nu era o separare a puterilor care le-ar fi izolat, care ar fi provocat conflicte și ar fi împiedicat liberul joc al mașinăriei politice. Era mai degrabă o colaborare a organelor și o repartitie a funcțiilor” [14, p. 196].

Cât ne privește, considerăm că John Locke a conceptualizat procesul cristalizării principiului separației puterilor, pornind de la realitatea și perceperea doctrinarilor la momentul istoric potrivit. Însă practica constituțională engleză va definitiva acest proces.

3.2 Cristalizarea principiului separației puterilor în stat

Evoluția societății umane într-un context social politic prindea contururi tot mai clare ideea, potrivit căreia „instituțiile politice și sociale nu se justifică decât în măsura în care ele protejează interesele și garantează drepturile individului” [12 p. 233]. În aceste circumstanțe, iluministul francez Montesquieu sublinia „într-un stat, adică într-o societate în care există legi, libertatea nu poate consta decât în a putea face ceea ce trebuie să vrei și nu de a fi constrâns să faci ceea ce nu trebuie să vrei” [15, p. 193].

Astfel, nucleul concepției lui Montesquieu este „libertatea omului”, libertatea lui politică care nu există „decât atunci când nu se abuzează de putere; dar experiența de totdeauna ne învață că orice om care deține o putere este înclinat să abuzeze de ea și el merge mai departe așa, până ce dă de granițe” [15, p. 194].

Remediul, care a revoluționat atât gândirea politico-juridică, cât și practica statelor lumii este formulată de autor „pentru ca să nu existe posibilitatea de a se abuza de putere trebuie ca prin rânduiala statornicită, puterea să fie înfrântă de putere” [15, p. 194]. Anume contraponerea împotriva puterii tiranice în calea asigurării libertății politice a individului a fost temelia teoriei separației puterilor formulată în conceptul actual de către Ch. Montesquieu.

Autorul nu se limitează doar la această constatare, dar identifică și modalitățile de exercitare a acesteia. Pornind de la practica istorică, Montesquieu afirmă că „În fiecare stat există trei feluri de puteri: puterea legislativă, puterea executivă privitoare la chestiunile care țin de dreptul ginților și puterea privitoare la cele care țin de dreptul civil” [15, p. 195]. Însăși autorul face precizarea de rigoare în raport cu „puterea executivă”. „Puterea executivă privitoare la chestiunile care țin de dreptul ginților”, apoi ea aparține „principelui (Monarhului) și constă în dreptul acestuia de a declara război sau de a încheia pace, de a trimite și primi ambasadori, de a apăra teritoriul s.a. Ultima, pur și simplu - „puterea judecătorească” [15, p. 195].

Separarea acestor puteri, mai precis separarea exercitării acestor puteri este naturală și îndubitabilă pentru realizarea și asigurarea libertății politice a individului din următoarele raționamente de ordin practic.

„Atunci când în mâinile acelorași persoane sau ale aceluiași corp de dregători se află întrunite puterea legiuitoare și puterea executivă, nu există libertate, deoarece se naște teama că același senat să nu întocmească legi tiranice, pe care să le aplice în mod tiranic. Nu există, de asemenea libertate, dacă puterea judecătorească nu este separată de puterea legislativă și de cea executivă” [15, p. 196].

Despre această tendință atenționa încă Aristotel, subliniind că „foloasele ce le aduce puterea și administrarea intereselor generale, însuflă tuturor oamenilor dorința de a se perpetua în funcție, și ca și cum toți ar fi bolnavi și numai posesiunea puterii le-ar putea da sănătate, într-atât de morțiș tind să păstreze autoritatea, odată ce o stăpânesc” [11, p. 109].

Pe această cale „s-a reușit să se argumenteze astfel exercitarea atribuțiilor suveranității de diferite organe, încât, pe de o parte, să fie asigurată și unitatea necesară și, pe de altă parte, să poată fi evitată această concentrare excesivă a puterilor în mâna unui singur om, care ar duce la despotism” [10 p. 248].

4. Separarea puterilor – de la argumentare teoretică la reglementare constituțională și realizare practică

Acceptând această teorie de organizare și funcționare, precum și de exercitare a prerogativelor suveranității naționale, autorii Constituției Statelor Unite din 17 septembrie 1787, în vigoare și astăzi, nu au formulat expres în text „separarea puterilor”, dar au reglementat direct aceste ramuri prin articole.

Astfel, potrivit articolului I, Secțiunea 1 „Toate puterile legislative acordate aici vor fi investite în Congresul Statelor Unite, care se va compune dintr-un Senat și Cameră a Reprezentanților”.

Articolul II, Secțiunea 1 „Puterea executivă va fi exercitată de către Președintele Statelor Unite ale Americii”.

Articolul III, Secțiunea 1 „Puterea judecătorească a Statelor Unite va fi exercitată de o Curte Supremă și de acele tribunale inferioare instituite și stabilite din când în când de către Congres” [16, p.89, 94 și 96].

Pe această cale, adică a concepțiilor teoretice, precum și a reglementărilor constituționale Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului din 26 august 1789 prin art. 16 a proclamat: „Orice societate în care garanția drepturilor nu este asigurată, nici separația puterilor determinată, nu are Constituție” [17]. În calitatea sa de element esențial al „blocului de constituționalitate”, Declarația a servit ca Preambul al Constituției din 3 septembrie 1791, prima Constituție scrisă sistematică pe continentul european.

Textul Constituției stabilea că „organizarea politică se constituie în baza „Suveranității naționale, separației puterilor și a supremației constituției”” [7, p. 135]. În conformitate cu această Constituție puterea legislativă este exercitată de către Adunarea Națională, puterea executivă de către Rege, iar puterea judecătorească de către instanțe judecătorești independente.

Revoluția franceză și prima constituție scrisă, sistematică a declanșat procesul de difuzare a constituțiilor scrise, reglementând și principiul separației puterilor în stat. Aceiași practică a fost implementată și în Constituțiile României din anii: 1866, 1923 și 1938 [12 p. 231]. După revoluția din Decembrie 1989, România a revenit la reglementarea constituțională, precum și a aplicării principiului separației puterilor. Astfel, potrivit art. 1 alin. (4) „Statele se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democrației constituționale” [3].

În Republica Moldova principiul separației puterilor ca bază a funcționării statului a fost legiferat, pentru prima dată în Declarația Suveranității din 23 iunie 1990. Potrivit art. 10 „Separarea puterii legislative, executive și celei judecătorești constituie principiul de bază al funcționării RSS Moldovenești ca stat democratic bazat pe drept” [4].

Ulterior, acest principiu își regăsește reconfigurarea normativă în Decretul cu privire la puterea de stat din 27 iulie 1990. În conformitate cu alin. (2) „În republică este asigurată supremația Constituției și a legilor RSS Moldova, este înfăptuită neabătut separația puterii de stat în legislativă, executivă și judiciară” [5].

În consecință principiul separației puterilor a fost consacrat în textul constituțional. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 6 din Constituție, „În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor Constituției” [6]. Colaborarea presupune, așadar, atât echilibrul, cât și controlul reciproc prin pârgurile constituționale de contrapondere pentru a nu regenera în arbitrar.

În calitate de garanție constituțională de asigurare a separației puterilor și colaborării în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției (art. 6 din Constituție): „Cetățenii cărora le sunt

încredințate funcții publice, precum și militarii răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în cazurile prevăzute de lege, depun jurământul cerut de ea” (art. 56 alin. (2) din Constituție).

Astfel, potrivit art. 79 alin. (2) din Constituție, „Candidatul a cărui alegere a fost validată depune în fața Parlamentului și a Curții Constituționale, cel târziu la 45 de zile după alegeri, următorul jurământ: „Jur să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea propășirii Republicii Moldova, să respect Constituția și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a Moldovei””. Iar art. 98 alin. (5) din Constituție “Guvernul își exercită atribuțiile din ziua depunerii jurământului de către membrii lui în fața Președintelui Republicii Moldova”. Textul jurământului este stipulat în articol din Legea cu privire la Guvern [18].

Paradoxal însă este faptul că Președintele Republicii depune jurământul în fața Parlamentului, și tot Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților aleși (art. 98 alin. (3) din Constituție), pe când deputații însăși nu au depus jurământul întru răspunderea de îndeplinire cu credință a obligațiilor ce le revin (art. 56, alin. (2) din Constituție). Or, tocmai deputații sunt chemați să exercite puterea legislativă prin reprezentare. Art. 60 alin. (1) din Constituție stipulează clar „Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului”.

Astfel, deputații „scapă” de subordonarea lor față de voința poporului, care constituie „baza puterii de stat” (art. 38 alin. (1) din Constituție), precum și de sub incidența art. 68 alin. (1) din Constituție, în conformitate cu care „În exercitarea mandatului, deputații sunt în serviciul poporului”. Iată din ce raționamente teoretico-juridice se impune ca și deputații să intre în exercițiul atribuțiilor după depunerea jurământului respectiv.

Apropo, și magistrații antrenați în exercitarea puterii judecătorești, la intarea în exercițiul funcției, depun jurământul [19], condiție de exercitare legală și legitimă a puterii judecătorești, prerogativă a suveranității naționale.

Concluzii

Societatea reprezintă un ansamblu unitar, complex și sistematic de relații dintre oameni, istoricește determinate, condiție și rezultat al activității acestora de creare a bunurilor materiale și valori spirituale necesare traiului lor individual și colectiv [1, p. 6]. În această calitate posedă calități exclusive caracteristice ființei umane (rațiune și conștiință), precum și prin caracterul său „organizat, rezultat din exigențele existenței și dezvoltării, din dorința de perfecțiune” [1, p. 6], societatea umană organizată în respectul stat este și va fi Suverană, își va realiza scopul și menirea, aplicând principiul „Suveranității naționale”.

În același timp, delegând exercițiul suveranității naționale prin reprezentare, Poporul va veghea ca:

- proprietățile suveranității naționale: unitatea și indivizibilitatea; imprescriptibilitatea și inalienabilitatea să fie intangibile;
- legitimitatea instituțiilor reprezentative să fie „valabilă atât timp cât desemnarea lor reflectă voința poporului, tot așa și legitimitatea funcționării mecanismului de stat este asigurată doar dacă este strict determinat statutul juridic și răspunderea personală a deputaților, șefului de stat, membrilor guvernului și a magistraților” [20, p. 284].

Doar aplicarea autentică în practică a mecanismului statului în exercitarea suveranității naționale prin reprezentare a principiului separației puterilor în stat asigură organizarea exercitării prerogativelor suveranității, împiedicând concentrarea puterilor în mâna unui singur om, unei singure instituții, care s-ar solda cu dictatura și despotismul.

Propuneri

Pornind de la raționamentul în conformitate cu care: „Numai un om înzestrat cu responsabilitate este capabil să conștientizeze răspunderea (funcțională) și să o asume în exercitarea funcțiilor și atribuțiilor încredințate” [21, p. 13] și dat fiind că deputații însăși nu depun jurământul la intrare în exercițiul mandatului, propunem, cu titlu de „lege ferenda”:

1. De a completa art. 62 din Constituție cu un nou alineat (2) în următoarea redacție: „La ședința de constituire legală a Parlamentului nou ales, deputatul depune jurământul stabilit în legea organică”.

2. De completat art. 2 din Regulamentul Parlamentului [22] cu alin. (3) în următoarea redacție: „Deputatul depune jurământul în conformitate cu legea organică”.

3. De completat art. 2 alin. (4) din Legea despre statutul deputatului în Parlament [23] cu următoarea frază: „Deputatul intră în exercițiul mandatului în ziua constituirii legale a Parlamentului nou ales și depune următorul jurământ: „Eu (Numele, prenumele) jur, în exercitarea mandatului de deputat să exercit voința poporului, să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea propășirii Republicii Moldova, să respect Constituția și legile statului, să apăr demnitatea, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, democrația, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova””.

Referințe:

1. DELEANU, Ion. *Drept constituțional și institutii politice*. Tratat – Editura Europa Bucuresti 1996, vol. 2.
2. ARSENI, Al., IVANOV, Vl., SUHOLITCO, L. *Dreptul constituțional comparat*. Chișinău, CEP USM, 2003, p. 191.
3. Constituția ROMÂNIEI din 21 noiembrie 1991, Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea 1, nr. 233 din 21.11.1991, Republicată în: Monitorul Oficial al României nr. 767 din 31 octombrie 2003. Disponibil: <https://www.constitutia.ro/>
4. Declarația de suveranitate a Republicii Sovietice Socialiste Moldova Nr. 148-XII din 23.06.90 „Vesti” Nr. 8/192, 1990.
5. DECRET Nr. 201 din 27.07.1990 cu privire la puterea de stat Publicat: 11.12.1990 în Veștile Nr. 8 art Nr. 208. Disponibil: lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=289599
6. CONSTITUȚIA Nr. 1 din 29-07-1994 CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA*. Publicat: 29-03-2016 în Monitorul Oficial Nr. 78 art. 140. MODIFICAT LP120 din 23.09.21, MO238/01.10.21 art. 274, în vigoare 01.04.22 CRM1/1994 (legis.md). Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro
7. DRAGOI, G. *L'execution des decisions du Constiel constitutionel*. Paris Economica PUBM 1992, p. 135.
8. DRAGANU, T. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*. Edit. Lumina TIPO, București Vol. 1, 2000, p. 308.
9. ARSENI, Al. *Suveranitatea națională de la construcție teoretică la realizarea practică*. Chișinău: CEP USM, p. 20-21. ISBN 978-9975-71-433-4.
10. STERE, C. *Curs de drept constituțional*. Cartier Tipogr. Bons Offices Chișinău 2016 p. 248. ISBN 978-79-951-5.
11. Aristotel. *Politica*.
12. IONESCU, C. *Tratat de drept constituțional contemporan*. București: Editura ALL BECK, 2003, p. 231. ISBN 973-655-271-3.
13. LOCKE, John. *Al doilea tratat despre cârmuire Scrisoare despre toleranță*. Ed. Nemira București 1999, p. 135.
14. DUGUIT, Leon. *Lecons de droit public general* Paris 1926, p. 196.
15. MONTESQUIEU, Ch. *Despre spiritul legilor*. Ed. Științifică București 1964, vol. 1, p. 193.
16. David P. *Curric Constituția Statelor Unite ale Americii Comentariu* Ed, Nord-Est SRL -Iași, 1992, p. 89, 94 și 96. ISBN 0-226-13106-8.
17. La Declaration de droit de l'homme et du citoyen Paris Hachette „Plural”, 1989.
18. LEGE Nr. 136 din 07.07.2017 cu privire la Guvern Publicat : 19.07.2017 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 252 art. 412 MODIFICAT LP74 din 26.04.18, MO235-244/29.06.18 art. 368. Disponibil: lex.justice.md/md/370935/
19. LEGE Nr. 544 din 20-07-1995 cu privire la statutul judecătorului*. Publicat: 22-01-2013 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 15-17 art. 63. MODIFICAT LP246 din 29.07.22, MO267-273/26.08.22 art. 564, în vigoare 26.08.22 LP544/1995 (legis.md). Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133017&lang=ro
20. ARSENI, Al. *Legitimitatea puterii de stat – principiul edificator al statului de drept și democratic contemporan*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 284. ISBN 978-9975-71-604-8.
21. ARSENI, Al. Răspunderea constituțională a guvernanților – legitimitate și oportunitate. În: *Revista Națională de Drept*, nr. 2-3 (2007-209), 2018, p. 13. ISBN 1811-0770.

22. LEGE Nr.797 din 02-04-1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului*. Publicat: 07-04-2007 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 50 art. 237. MODIFICAT LP95 din 14.04.22, MO151-157/20.05.22 art. 269, în vigoare 20.06.22 LP797/1996 (legis.md). Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131346&lang=ro
23. LEGE Nr. 39 din 07-04-1994 despre statutul deputatului în Parlament*. Publicat: 01-05-1994 în Monitorul Parlamentului Nr. 59-61 art. 201 MODIFICAT LP95 din 14.04.22, MO151-157/20.05.22 art. 269, în vigoare 20.06.22 LP39/1994 (legis.md). Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131341&lang=ro

Date despre autor:

Alexandru ARSENI, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: alexandruarseni@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5068-6934

Prezentat la 23.11.2022